

Бабай Дар'я Олегівна,
здобувачка кафедри господарського права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: dashababay89@gmail.com
ORCID 0000-0002-6530-0464

doi: 10.21564/2414–990x.142.140941
УДК 346.22:342.518(477)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО– ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему формування оптимального механізму господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави. Визначено суб'єкта, який має виконувати керівну роль для національної інноваційної системи. Визначено статус для інших суб'єктів організаційно-господарських повноважень, які будуть підпорядковані керівному органу.

Ключові слова: інноваційна діяльність; інноваційна політика держави; інноваційний розвиток; організаційно-господарські повноваження; національна інноваційна система.

Бабай Д. О., соискательница кафедры хозяйственного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail : dashababay89@gmail.com ; ORCID 0000-0002-6530-0464

Формирование системы организационно-хозяйственного обеспечения инновационных отношений в Украине

Рассматривается формирование оптимального механизма хозяйственно-правового обеспечения инновационной политики государства. Определяется субъект, который будет выполнять общую и руководящую роль для национальной инновационной системы. Определяется статус для других субъектов организационно-хозяйственных полномочий, которые будут подчинены руководящему органу.

Ключевые слова: инновационная деятельность; инновационная политика государства; инновационное развитие; организационно-хозяйственные полномочия; национальная инновационная система.

Вступ. Безперечно, що в основі ефективної політики держави, в тому числі і в інноваційній сфері, лежить якість самих концептуальних та програмних документів держави, в яких ця політика має бути сформульована та зафіксована й отримати юридично зобов'язальний характер, у першу чергу для відповідних органів державної виконавчої влади.

Однак другим, не менш важливим фактором успіху діяльності держави в інноваційній сфері є створення ефективної системи суб'єктів організаційно-господарського впливу на інноваційні відносини з боку держави. Адже саме на них покладається реалізація завдань державної інноваційної політики.

У цьому контексті важливо визначитись із ієрархією, системністю самого об'єкта впливу – інноваційних відносин, щоб на цій підставі розбудувати ефективну структуру суб'єктів організаційно-господарських повноважень, їх компетенційне навантаження, а також розподіл завдань і компетенції між ними, як і форми їх взаємодії.

Тому необхідним є формування оптимального механізму господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави, визначення суб'єкта, який виконував би загальну та керівну роль для національної інноваційної системи; визначення статусу для інших суб'єктів організаційно-господарських повноважень, які будуть підпорядковані керівному органу.

Аналіз літературних даних. Організаційно-господарські відносини в господарському праві досі не отримали ґрунтового наукового висвітлення в українському праві. Загалом цю проблему розглядали О. П. Віхров (О. Р. Vikhrov), І. М. Кравець (І. М. Kravets) та інші. Однак стосовно інноваційної сфери ця тематика є доволі новою, адже в інноваційному праві предметно розглянуто питання інноваційної політики (Д. В. Задихайло, Ю. Є. Атаманова), технологій як об'єкта правового регулювання (О. М. Давидюк, І. І. Бочкова), інноваційного інвестування (О. В. Гладка, К. М. Врублевська-Місюна), технологічної безпеки (А. І. Денісов) тощо.

Постановка задачі дослідження. Система ж організаційно-господарського забезпечення інноваційних відносин в Україні не є остаточно сформованою і вимагає оптимізації, що можливо здійснити на основі наукового обґрунтування, зокрема функцій, завдань, засобів та повноважень суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї статті є напрацювання підходів до оптимізації організаційно-господарського забезпечення шляхом порівняння структури системи суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері, які діяли у період до 2010 р. та після 2010 р., а також розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності такої системи в цілому.

Виклад основного матеріалу. Структурування системи суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері є одним із завдань національної інноваційної політики держави. Але оскільки така політика реалізується господарсько-правовими засобами, вона має знайти своє місце в системі господарсько-правової політики держави.

Положення економічної політики держави мають бути обов'язково трансформовані в засоби її господарсько-правової політики. Це є необхідною умовою ефективності модернізації господарського законодавства і самих відносин господарювання, а отже й ефективності функціонування національної економіки. Господарсько-правова політика держави, базуючись на положеннях конституцій-

ного економічного порядку, економічної політики держави та наукової господарсько-правової доктрини і зафіксована у змісті державних програм економічного розвитку як обов'язкова, структурна та інструментальна їх складова, є імперативною концептуальною позицією держави щодо напрямів та змісту подальшого розвитку господарського законодавства, удосконалення практики його застосування, оптимізації правового господарського порядку як такого [1, с. 27].

Ефективність державного управління в реалізації поставлених стратегічних завдань та досягненні закладених у програмі соціально-економічного розвитку показників залежить не лише від обґрунтованості їх визначення та якісного розрахунку, а й від створення дієвої системи органів управління. Адже саме органи управління є провідниками, фактичними виконавцями державної політики в певній сфері. Від розподілу повноважень між ними та організації їхньої діяльності залежать результати здійснення державного управління в певній сфері суспільних відносин, у тому числі й інноваційній.

Цілком слушно зауважують автори, що значна частина проблем, які виникають у процесі переходу національної економіки до інноваційної моделі розвитку, пов'язана з недосконалістю системи державного управління та регулювання інноваційного процесу в державі, розпорошеністю функцій управління за різними суб'єктами влади, відсутністю єдиного державного центру управління та координації зусиль для переходу до постіндустріальної економіки [2].

Для забезпечення оптимальної побудови система органів державної влади, з одного боку, має відповідати критерію достатності для здійснення управління всіма сферами суспільного життя, що підлягають державному врегулюванню. З іншого, – вона потребує обмеження лише тим ступенем розгалуженості, що є необхідним для виконання покладених на державу функцій. Не менш важливе значення має й принцип чіткого розподілу функцій між державними органами. Кожний державний орган становить відносно самостійну, структурно відособлену ланку державного апарату, яка створюється державою з метою здійснення строго певного виду державної діяльності, наділена відповідною компетенцією та спирається у процесі реалізації своїх повноважень на організаційну, матеріальну, примусову силу держави [3].

У цілому державні органи повинні взаємодіяти між собою, доповнювати один одного та, як видається, підпорядковуватись єдиному органу, який має інтегрувати і координувати організаційно-господарські впливи на інноваційні відносини з боку усіх орієнтованих на цю сферу суб'єктів організаційно-господарських повноважень. Таким чином, названа система та її структура мають набути системного, ієрархічно розбудованого характеру. Як відомо, в Україні такого інтегруючого та політично відповідального органу держави в інноваційній сфері в системі органів виконавчої влади держави досі немає. Тож такий стан справ слід виправити в процесі формування нової системи державних органів чи їх суттєвої модернізації.

Оскільки успіх реалізації державної інноваційної політики безпосередньо залежить від ефективності системи управління інноваційною сферою, то акту-

альним вважаємо питання розподілу та співвідношення повноважень між органами державного управління, залученими до реалізації державної інноваційної політики, що має сприяти підвищенню якості управління та оптимізації самої структури управління інноваційною сферою.

Ретроспективний аналіз системи організаційно-господарського забезпечення інноваційної сфери дозволяє віднести до органів, на які покладалося завдання із забезпечення реалізації державної інноваційної політики, такі: Міністерство промислової політики, Міністерство освіти і науки, Державне агентство з інвестицій та інновацій. Крім того, окремі суміжні повноваження в цій сфері мало свого часу Міністерство економіки, а також Державний департамент інтелектуальної власності, який створений та діє зараз як підрозділ Міністерства освіти і науки.

Розглянемо кожен такий суб'єкт детальніше. Згідно з Указом Президента України від 30.12.2005 р. «Про утворення Державного агентства з інвестицій та інновацій» визначено Державне агентство з інвестицій та інновацій (далі – Держінвестицій) спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності. [4] Тому згідно з п. 4 Положення функціями цього органу було таке: участь у формуванні інвестиційної та інноваційної політики, подання пропозицій щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, державних інноваційних програм та необхідних обсягів бюджетних коштів для їх кредитування; організація проведення експертиз інвестиційних та інноваційних програм і проектів тощо. Основними завданнями Держінвестицій відповідно до п. 3 визнано участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної й інноваційної політики, а також координації роботи центральних органів виконавчої влади у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності. Його робота спрямовувалась та координувалась з боку Кабінету Міністрів України через міністра економіки України. У своїй діяльності агентство взаємодіяло з Мінекономіки як з головним органом в системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної інвестиційної політики.

Іншим спеціально уповноваженим органом виконавчої влади визначалося Міністерство промислової політики (далі – Мінпромполітики), яке мало такі функції: забезпечення проведення в промисловому секторі економіки України єдиної соціальної, науково-технічної, інвестиційної та природоохоронної політики; проведення наукових досліджень у сфері функціонування та розвитку ОПК в інтересах оборони держави; здійснення контролю за науково-технічним та технологічним розвитком оборонно-промислового комплексу в інтересах підвищення обороноздатності держави; подання КМУ пропозицій щодо пріоритетних напрямів інноваційної діяльності у сфері промисловості тощо (п. 4). А згідно з п. 3 до основних завдань належали: визначення напрямів розвитку науково-технічного потенціалу промислового сектору економіки України та забезпечення реалізації державної інноваційної політики у сфері промисловості тощо [5].

Важливим органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності було визнано також Міністерство освіти і науки

(далі – Міносвіти). Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженим Постановою КМУ від 19.12.2006 р. № 1757, на нього покладалися такі завдання: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності; забезпечення розвитку освітнього, наукового та науково-технічного потенціалу України; визначення перспектив і пріоритетних напрямів розвитку у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності. Діяльність Міносвіти була спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень [6].

До компетенції Міносвіти у сфері інноваційної діяльності належало таке: проведення комплексного аналізу стану вітчизняної та світової науки й техніки, прогнозування тенденцій їх розвитку; підготовка пропозицій щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку науки й техніки та пріоритетів інноваційної діяльності; формування щороку разом із Міністерством економіки замовлення на науково-технічну продукцію на основі переліку найважливіших розробок, спрямованих на створення новітніх технологій та продукції; організація проведення державної наукової та науково-технічної експертизи проектів державних, міжнародних, регіональних програм тощо [6]. Можна також визначити ще ряд функцій, які покладалися на Міносвіти у сфері інтелектуальної власності, а саме: проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності, їх реєстрація та видача охоронних документів на них, координація діяльності щодо трансферу (передання) технологій і прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені повністю або за рахунок коштів державного бюджету. Положенням про Міносвіти також було встановлено цілу низку завдань, які й реалізувались у межах своїх повноважень, але у межах цієї статті не уявляється можливим розглянути їх.

При Президенті України було також створено Національну раду з інноваційного розвитку. Національна рада мала статус дорадчого органу, де визначалися такі завдання: вироблення пропозицій щодо формування державної політики в інноваційній сфері; опрацювання питань щодо прискорення інноваційного розвитку економіки країни та пріоритетів фінансування інноваційних проектів та аналіз проектів нормативно-правових актів із питань інновацій. Але цей орган втратив чинність у 2010 р. і до 2017 р. була прогалина у законодавстві, тому КМУ Постановою від 25 жовтня 2017 р. № 895 було утворено Раду з розвитку інновацій [7].

До органів державної влади з відповідною компетенцією в інноваційній сфері належало Міністерство економіки України, центральний орган виконавчої влади України, діяльність якого спрямовувалась і координувалась Кабінетом Міністрів України та регламентувалась Положенням про Міністерство економіки України, затвердженим Указом Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011, яке 9 грудня 2010 р. було реорганізоване в Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Однак, на жаль, компетенція його в інноваційній сфері не була визначена.

Мінекономрозвитку було створено відповідно до Указу Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації Міністерства економіки України.

Сьогодні Мінекономрозвитку входить до системи органів виконавчої влади і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, промислової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики, державної політики у сфері торгівлі, державної регіональної політики, державної політики з питань розвитку підприємництва, технічного регулювання та захисту прав споживачів, а також міжвідомчої координації з питань економічного і соціального співробітництва України з Європейським Союзом.

Основними завданнями Мінекономрозвитку України є: формування та забезпечення реалізації: науково-технічної політики в промисловості; сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами (стратегічно важливими проектами, що забезпечують технологічне оновлення та розвиток базових галузей реального сектору економіки України) [8].

Таким чином, систему органів державної влади з організаційно-господарськими повноваженнями в інноваційній сфері до 2010 р. складали: Державне агентство з інвестицій та інновацій, Міністерство промислової політики, Міністерство освіти і науки, Міносвіти у сфері інтелектуальної власності, Національна рада з інноваційного розвитку, Міністерство економіки України.

Сьогодні ж система виглядає так: Державне агентство з інвестицій та інновацій, Міністерство освіти і науки, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Рада з розвитку інновацій.

Однак і нинішню систему навряд чи можна вважати оптимальною, оскільки, по-перше, над зазначеними органами нема головного органу, який сфокусував би в собі кінцеві повноваження і відповідно координував би у цій діяльності ці напрями. По-друге, необхідна оптимізація структурування органів держави, підпорядкованих головному органу, залежно від двох базових критеріїв: 1) елементи-блоки науково-інноваційної системи; 2) сектори та галузі національної економіки. Тобто компетенційно органи з організаційно-господарськими повноваженнями предметом відання мають мати базові блоки, такі як: науково-технічна діяльність; блок створення інноваційних продуктів; блок упровадження цієї продукції; блок комерціалізації тощо.

Другий критерій – це оборонно-промисловий комплекс, фармацевтична галузь, машинобудівна галузь, сільське господарство тощо.

Однак також слід звернути увагу на повноваження, компетенцію та місце в системі органів державної влади КМУ.

Висновки. Слід констатувати, що система організаційно-господарського забезпечення в інноваційній сфері не набула досі стану ефективної стабілізації, а навпаки, перебуває у постійній динаміці. Про це свідчать процеси ліквідації, реорганізації або перейменування органів виконавчої влади у цій сфері.

Усі суб'єкти інноваційних відносин доцільно класифікувати на типи: суб'єкти інноваційної діяльності; квазісуб'єкти (технопарки); суб'єкти інфраструктури (спеціалізовані фінансові установи, центри творчості, науково-технічної творчості та венчурні фонди) та власне суб'єкти організаційно-господарських повноважень, які реалізують свої функції шляхом реалізації наданих їм державно-владних організаційно-господарських повноважень.

З огляду на складну структуру національної інноваційної системи, багатоетапність науково-технічної та інноваційної діяльності, їй має кореспондувати складна система суб'єктів організаційно-господарських повноважень із розподілом останньої на окремі сегменти управління та необхідність інтегративного або координаційного впливу.

КМУ може бути тим органом, який координує цю політику та спрямовує її, адже його компетенція універсальна. Але для ефективної реалізації необхідно, щоб був створений спеціальний орган виконавчої влади з міжгалузевою компетенцією, який би інтегрував у собі усе коло завдань інноваційної політики держави й був би політично відповідальний перед КМУ і державою за інноваційний рівень активів національної економіки.

Основою розподілу компетенції суб'єктів організаційно-господарських повноважень в інноваційній сфері можуть бути окремі послідовно взяті блоки національної інноваційної системи, а також певні сектори національної економіки та окремі особливо важливі інноваційні проекти.

Таким чином, для забезпечення ефективності вищезазначених підходів систему організаційно-господарського забезпечення інноваційних процесів у національній економіці слід суттєво реорганізувати.

Список літератури:

1. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2013.
2. Мироненко Н. М., Бровко Н. В., Дмитрієва В. В., Романюк М. В., Рудченко І. І., Сорочинський Ю. В. Завдання юридичної науки в контексті вибору Україною інноваційного шляху розвитку суспільства. *Приватне право і підприємництво*. Вип. 4, 2004. Київ : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2005. 190 с.
3. Теория государства и права : учебник / под ред. М. Н. Марченко. Москва : Зерцало, 2004. 800 с.
4. Положення про Державне агентство з інвестицій та інновацій : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 р. № 749. *Офіційний вісник України*. 2007. № 37.
5. Положення про Міністерство промислової політики України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 02.11.2006 р. № 1538. *Офіційний вісник України*. 2006. № 45.
6. Положення про Міністерство освіти і науки України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.12.2006 р. № 1757. *Офіційний вісник України*. 2006. № 51.
7. Положення Про Національну раду з інноваційного розвитку : затв. Указом Президента України від 18.08.2006 р. № 691/2006. *Офіційний вісник України*. 2006. № 34.
8. Інформація про використання бюджетних коштів Міністерством економічного розвитку і торгівлі України в 2011 році. URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ZvitiProVikoristanniaBiudzhethnikhKoshtiv&pageNumber=3> (дата звернення: 09.08.2018 р.).

References:

1. Zadykhailo, D.V. (2013). Pravovi zasady formuvannya ta realizatsii ekonomichnoi polityky derzhavy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Myronenko, N.M., Brovko, N.V., Dmytriieva, V.V. et al. (2005). Zavadnania yurydychnoi nauky v konteksti vyboru Ukrainoiu innovatsiinoho shliakhu rozvytku suspilstva. *Pryvatne pravo i pidpryemnytstvo*, issue 4, 2004. Kiev [in Ukrainian].
3. Marchenko, M.N. (Ed.). (2004). Theory of state and law. Moscow: Publishing house Zertsalo [in Russian].
4. Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo z investytsii ta innovatsii: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.05.2007 r. № 749. (2007). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 37.
5. Polozhennia pro Ministerstvo promyslovoi polityky Ukrainy: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.11.2006 r. № 1538. (2006). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 45.
6. Polozhennia pro Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.12.2006 r. № 1757. (2006). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 51.
7. Polozhennia Pro Natsionalnu radu z innovatsiinoho rozvytku: zatv. Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 18.08.2006 r. № 691/2006. (2006). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 34.
8. Informatsiia pro vykorystannia biudzhethnykh koshtiv Ministerstvom ekonomichnogo rozvytku i torhivli Ukrainy v 2011 rotsi. URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ZvitiProVikoristanniaBiudzhethnykhKoshtiv&pageNumber=3>.

Babai D. O., Applicant of the Department of Economic Law, Yaroslav Mydruyi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail : dashababay89@gmail.com ; ORCID 0000-0002-6530-0464

Formation of the system of organizational and economic support of innovative relations in Ukraine

The article deals with the formation of the optimal mechanism of economic and legal support of the state innovation policy, the definition of the subject, and would perform a general and leading role for the national innovation system. Determination of the status for other subjects of organizational and economic powers, which will be subordinated to the governing body.

The question is that the system of organizational and economic support of innovative relations in Ukraine is not fully developed and requires optimization. So, until about 2010 there was one structure of the system of subjects of organizational and economic powers in the innovation sphere, and in the subsequent period it was subjected to significant transformations, therefore it is important to establish which functions and tasks, means and authorities, and place in the system of executive bodies the power is occupied and executed by each of the subjects of organizational and economic powers, both today and in retrospect, taking into account the assessment of their effectiveness.

The purpose of this article is to work out approaches to optimizing organizational and economic support by comparing the structure of the system of subjects of organizational and economic powers in the innovation sphere that operated in the period until 2010 and after 2010, and the development of appropriate conclusions to improve the effectiveness of such a system as a whole.

Thus, it seems expedient to distribute the system of public authorities in terms of organizational and economic powers in the innovation sphere for the period until 2010 and after 2010.

Thus, the following bodies can be referred to the system that was until 2010: State Agency for Investments and Innovations, Ministry of Industrial Policy, Ministry of Education and Science, Ministry of Education in the field of intellectual property, National Council for Innovative Development, Ministry of Economy of Ukraine.

The modern system looks like this now: the State Agency for Investments and Innovations, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, the Council for the Development of Innovations. However, even then, this system can not be called optimal. Since, firstly, they do not have a main body that would focus the final powers in themselves and accordingly coordinate

these directions in these activities. Secondly, the optimization of the structuring of state bodies subordinate to the main body, depending on two basic criteria: - the elements-blocks of the scientific and innovation system and - the sector and the branch of the national economy. That is, the competence bodies with organizational and economic powers have the subject matter to have basic blocks, such as: scientific and technical activities, a unit for the creation of innovative products, a unit for the introduction of these products, a commercialization unit, and the like.

The second criterion is the defense-industrial complex, the pharmaceutical industry, the machine-building industry, the agricultural sector, and the like.

Keywords: innovation activity; innovation policy of the state; innovative development; organizational and economic powers; national innovation system.

Надійшла до редколегії 15.08.2018 р.